

Το δηλητήριο της απαισιοδοξίας και του φόβου

Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Κοινωνιολογικά (κοινωνική πρόνοια & οικογενειακά θέματα)

Είναι άτυπος και πρωτόγνωρος, αλλά ο τρίτος παγκόσμιος πόλεμος είναι γεγονός και βέβαια δεν έχει καμιά σχέση με τους δυο προηγούμενους. Στην παρούσα φάση οι άτυπες συγκρούσεις αυτού του νέου πολέμου είναι θρησκευτικές, πολιτισμικές, αξιακές και ασφαλώς γεωπολιτικές και οικονομικές.

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και την κατάρρευση του κομμουνιστικού ολοκληρωτισμού, η ανάπτυξη και ευημερία των εθνών, όπως αναγνωρίζουν πλέον οι περισσότεροι οικονομολόγοι και κοινωνιολόγοι, εξαρτώνται από τα αδρά πολιτιστικά χαρακτηριστικά μιας οικονομίας και της κοινωνίας στην οποία λειτουργεί.

Συνεπώς, σε περιόδους άτυπων συγκρούσεων, με γεωπολιτικό διακύβευμα, ο ρόλος της ψυχολογίας και του κλονισμού της κατέχει από τις πρώτες θέσεις στην πολεμική στρατηγική. Δεν προκαλούν έτσι καμιά έκπληξη τα τεράστια ποσά που επενδύουν δισεκατομμυριούχοι πολιτικοί (Τράμπ, Μπολσονάρου, Μπερλουσκόνι κ.α.) και αυταρχικοί ηγέτες (Σι Τζιπίνγκ, Πούτιν, Ερντογάν) σε αποπληροφόρηση με

σκοπό την πρόκληση φόβου και απαισιοδοξίας.

Για παράδειγμα, ο Αμερικανός συγγραφέας και αρθρογράφος στην Επιθεώρηση Atlantic Gregg Easterbrook, αναλύοντας την άνοδο Τράμπ στην προεδρία των ΗΠΑ, το 2016, τόνιζε ότι σε υψηλό ποσοστό οφειλόταν στο ότι ο απελθών πρόεδρος των ΗΠΑ, είχε καταφέρει να πείσει τους ψηφοφόρους του ότι η Αμερική κατέρρευε. Έλεγε ότι η οικονομία της ήταν διαλυμένη, τα σύνορά της γεμάτα από παρανόμους μετανάστες, οι πόλεις της στα χέρια εγκληματιών και η άμυνά της ευάλωτη. Στην άλλη όχθη, ο δημοκρατικός αντίπαλος του Τραμπ, έλεγε σχεδόν τα ίδια, αποδίδοντας ευθύνες στους πλούσιους.

Στο πλαίσιο αυτών των πολιτικών τακτικών, τόσο ο Easterbrook όσο και ο Steven Pinker στο βιβλίο του «Διαφωτισμός Τώρα», επιτίθενται στη διάχυτη απαισιοδοξία, τονίζοντας ότι ο κόσμος μας, όχι μόνον βρίσκεται σε ασυγκρίτως καλύτερη θέση από ότι πριν 70 χρόνια, αλλά η πανδημία και ο πόλεμος στην Ουκρανία, τελικά θα έχουν θετική επίδραση σε θέματα όπως η καταπολέμηση των ανισοτήτων και οι επεμβάσεις στην ανακοπή της κλιματικής αλλαγής.

Ωστόσο, αμφότεροι οι συγγραφείς, αναγνωρίζουν ότι για να αντιμετωπιστούν κρίσιμα προβλήματα από τις αναπτυγμένες δημοκρατικές χώρες, ο κόσμος σε αυτές πρέπει να αναγνωρίσει όλα αυτά που έχουν επιτευχθεί τα 70 τελευταία χρόνια. Που δεν είναι και λίγα. Σαφώς δε, από τις επιτυχίες αυτές πρέπει να αντληθούν και τα απαραίτητα διδάγματα.

Ωστόσο, ο Easterbrook είναι σαφώς εκνευρισμένος από την λαϊκή μυωπία. Αποδίδει ένα μεγάλο μέρος της ευθύνης στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τις πρώτες θέσεις που δίνουν στην καταστροφολογία. Επιρρίπτει επίσης ευθύνες και σε μέρος των πολιτικών που δαιμονοποιούν τους αντιπάλους τους, απορρίπτουν σχεδόν τα πάντα ως αποτυχίες, και ανατρέχουν ρητορικά σε ένα εξιδανικευμένο παρελθόν. Τα ερευνητικά κέντρα και οι κυβερνητικές Υπηρεσίες, λέει, «κλίνουν προς τις καταστροφικές προβλέψεις, διότι δικαιολογούν περισσότερη χρηματοδότηση». Οι δημογραφικές αλλαγές προσθέτουν στην απαισιοδοξία: Οι Δυτικές κοινωνίες γερνούν και ο Easterbrook ισχυρίζεται ότι οι ηλικιωμένοι τείνουν να είναι πιο απαισιόδοξοι. Και ισχυρίζεται ότι αυτή η αντίληψη είναι στην ανθρώπινη φύση. «....Οι άνθρωποι θέλουν να πιστεύουν τα χειρότερα για την κοινωνία» γράφει.

Από την πλευρά του, ο Σουηδός συγγραφέας, δημοσιογράφος και γιατρός Χανς Ροσλινγκ (1949-2017) στο σημαντικό βιβλίο του Factfulness (Η πληρότητα των γεγονότων) γράφει ότι το έργο του είναι «η τελευταία μάχη του στην δια βίου αποστολή του να καταπολεμήσει την καταστροφική παγκόσμια άγνοια».

Στη βάση αυτής της λογικής, που τον τιμά ιδιαίτερα, ο Ρόσλινγκ πραγματοποίησε έρευνες και έθεσε ερωτήματα σε χιλιάδες ανθρώπους, σχετικά με τις παγκόσμιες τάσεις.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι άνθρωποι δεν είναι απλώς ανενημέρωτοι αλλά και συστηματικά προδιατεθειμένοι προς την απαισιοδοξία. Το 2013, ο Rosling ρώτησε τι συνέβη με το ποσοστό του παγκόσμιου πληθυσμού που ζούσε στην ακραία φτώχεια τα προηγούμενα 20 χρόνια και ανέφερε τρεις επιλογές: Σχεδόν διπλασιάστηκε, παρέμεινε ίδιο ή σχεδόν μειώθηκε κατά το ήμισυ. Εάν οι άνθρωποι είχαν μαντέψει τυχαία, περίπου το ένα τρίτο θα είχε επιλέξει την σωστή απάντηση (μειώθηκε σχεδόν κατά το ήμισυ). Αλλά μόνο το 7% απάντησε σωστά. Ρώτησε ποιό ποσοστό των παιδιών ηλικίας ενός έτους έχουν εμβολιαστεί κατά διάφορων ασθενειών και έδωσε και πάλι τρεις επιλογές: 20%, 50% και την σωστή απάντηση 80%. Αυτή την φορά, το 13% των ερωτηθέντων επέλεξε σωστά. Ερώτηση μετά από ερώτηση, οι άνθρωποι όχι μόνο απλά υπέθεταν λάθος. Έδειξαν με συνέπεια ότι πίστευαν ότι ο κόσμος ήταν πολύ χειρότερος από ό,τι είναι στην πραγματικότητα.

Ο στόχος του Rosling δεν ήταν μόνο να παράσχει τα γεγονότα, και να προσφέρει πολλά από αυτά. Ήθελε οι άνθρωποι με βάση τα γεγονότα, τον τρόπο που σκέφτονται, να μπορούν να δουν τον κόσμο με μεγαλύτερη ακρίβεια και να εξοπλίσουν καλύτερα τον εαυτό τους για να λύσουν προβλήματα. Πλαισιώνει το βιβλίο γύρω από δέκα ανθρώπινα ένστικτα που οδηγούν τους ανθρώπους να βλέπουν την καταστροφή παρά την πρόοδο. Το «ένστικτο του φόβου», για παράδειγμα, είναι ένα εξελικτικό χαρακτηριστικό που βοηθά τους ανθρώπους να αποφεύγουν τον κίνδυνο, αλλά τους πιέζει επίσης προς τον παράλογο φόβο των σπάνιων γεγονότων, όπως οι επιθέσεις καρχαριών και τα χτυπήματα κεραυνού. Αυτό το ένστικτο, βοηθά επίσης να εξηγηθεί η μόδα της συνεχούς κρίσης στον Τύπο, ο οποίος κερδίζει από το δημόσιο άγχος: «Φόβοι που κάποτε βοήθησαν να κρατήσουμε ζωντανούς τους προγόνους μας, σήμερα κρατούν τους δημοσιογράφους σε δουλειά», τονίζει.

Ο Rosling ισχυρίζεται ότι οι άνθρωποι μπορούν να καταπολεμήσουν αυτά τα ένστικτα, μαθαίνοντας συνειδητά να είναι «πραγματιστές»: Να εξετάζουν τα δεδομένα, να είναι επιφυλακτικοί σε ιστορίες επικείμενης καταστροφής και σκεπτικιστές σχετικά με τις γρήγορες διορθώσεις, επιδιώκοντας να κατανοήσουν την πραγματικότητα που βρίσκεται πίσω από απλούς μέσους όρους και ακραία γεγονότα. Η επιδίωξη μιας νοοτροπίας «πραγματισμού», κατά την άποψή του, θα επιτρέψει στους ανθρώπους να ελέγχουν τα αρνητικά τους ένστικτα, να βλέπουν τον κόσμο με μεγαλύτερη ακρίβεια και να ενεργούν για να τον βελτιώσουν.

Πηγή: ot.gr